

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора
Доненка Валерія Вікторовича на дисертацію
Дмитра Володимировича Бондаря на тему «Адміністративно-правове
регулювання використання інформаційних технологій у сфері
забезпечення безпеки життєдіяльності», подану на здобуття наукового
ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07
«Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

Актуальність теми. Проблематика теоретико-методологічних та правових засад використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності викликає значний науковий інтерес. Адже забезпечення безпеки життєдіяльності, яка включає в себе і систему цивільного захисту, є одним із пріоритетних напрямів політики держави. Водночас саме інформаційні технології здатні суттєво оптимізувати функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності в цілому та удосконалити національну систему цивільного захисту. Особливої актуальної використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності набуває в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли окрім традиційних завдань Державна служба України з надзвичайних ситуацій виконує надскладні завдання щодо ліквідації наслідків ворожих атак з боку російсько-окупаційних військ.

На особливу увагу заслуговує питання адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Здобувач вірно зазначає, що адміністративно-правове врегулювання використання сучасних інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності за допомогою адміністративно-правових засобів дозволяє уніфікувати порядок використання інноваційних цифрових інструментів, що в свою чергу забезпечує сумісність програмного забезпечення в процесі взаємодії різних суб'єктів у системі цивільного захисту та централізований захист службової інформації, а також сприяє поширенню позитивного досвіду практичного застосування вказаних цифрових інструментів окремими суб'єктами владних повноважень на

територію всієї держави.

У сфері забезпечення безпеки життєдіяльності виникає чимало проблемних питань, зокрема щодо адміністративно-правового регулювання використання технології штучного інтелекту, а також мобільних застосунків для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів з метою ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Слід погодитися з думкою дисертанта, який зазначив, що сучасний механізм забезпечення безпеки життєдіяльності та система цивільного захисту функціонують у складних умовах правового режиму воєнного стану, коли рятувальники, окрім виконання звичайних завдань, задіяні в ліквідації надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Подвійне навантаження на Державну службу України з надзвичайних ситуацій зумовлює необхідність пошуку додаткових людських та матеріально-технічних ресурсів, які можна буде спрямувати на виконання завдань цивільного захисту, включаючи ліквідацію надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Ключову роль у мобілізації вказаних додаткових ресурсів повинні відігравати інноваційні інформаційні технології за умови належної адміністративно-правової регламентації.

Попри наявність значної кількості наукових робіт, написаних в різні історичні етапи, і присвячених проблематиці правового забезпечення безпеки життєдіяльності та актуальним питанням цифровізації суспільних відносин до цього часу відсутнє комплексне дослідження, що присвячене науковому осмисленню теоретико-методологічних та правових засад використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Додатковим свідченням актуальності дослідження є відповідність його проблематики Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 р. № 2807-IX; Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695; Зasad реалізації органами виконавчої

влади принципів державної політики цифрового розвитку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р; Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота, запропонована Д.В. Бондарем, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається з анотації, змісту, вступу, дванадцяти підрозділів, логічно об'єднаних у чотири розділи, висновків та списку використаних джерел.

Структура дисертації повністю відповідає цілям і завданням дисертаційного дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних наукових джерел юридичного, технічного, методологічного, філософського спрямувань з проблематики цифровізації і забезпечення безпеки життєдіяльності в цілому та цивільного захисту зокрема. Список літератури містить 368 джерел.

Високий ступінь достовірності і наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено також використанням відповідних методів наукового пізнання (загальних та спеціальних).

Так, у ході дисертаційного дослідження використано систему філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, а також телеологічний, антропологічний, інструментальний, цивілізаційний, синергетичний наукові підходи, які дали змогу дослідити правову природу механізму забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту та виокремити проблематику адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Так, для дослідження історіографії проблематики адміністративно-

правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано прийоми логічного методу, системний і структурно-функціональний методи, а також історико-правовий та цивілізаційний наукові підходи. З метою визначення методології дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано закони та прийоми діалектики, системний метод і прийоми логічного методу. Для аналізу історії становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано історико-правовий підхід та прийоми логіки, а також закони діалектики та системний метод.

З метою дослідження адміністративно-правових засад побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні використано закони та прийоми діалектики, прийоми логічного методу, системний та структурно-функціональний методи, інструментальний та цивілізаційний підходи. Для аналізу заходів забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій використано прийоми логіки, системний і структурно-функціональний методи, інструментальний та синергетичний наукові підходи, а також метод статистики. Для характеристики національної системи суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності використано структурно-функціональний та системний методи, формально-юридичний метод, антропоцентричний та телеологічний наукові підходи.

З метою визначення особливостей адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу використано системний метод, прийоми логічного методу, формально-юридичний метод та методологію порівняльного правознавства. Для характеристики особливостей адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії

використано методологію порівняльного правознавства, системний і структурно-функціональний методи, а також цивілізаційний науковий підхід. Для визначення особливостей адміністративно-правових засад забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в країнах Близького та Далекого Сходу в умовах цифровізації використано прийоми логічного методу, системний метод, методологію порівняльного правознавства та цивілізаційний науковий підхід.

З метою характеристики адміністративно-правових засад цифровізації системи публічного управління в Україні використано системний та формально-юридичний методи, синергетичний та інструментальний наукові підходи. Для систематизації правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки використано закони та прийоми діалектики, прийоми логічного методу, системний і структурно-функціональний методи, антропоцентричний та інструментальний наукові підходи. Для визначення перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту використано прийоми логічного методу, формально-юридичний метод, метод юридичного моделювання, антропоцентричний, інструментальний та синергетичний наукові підходи.

Все це дозволило дисертанту сформулювати ряд важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Положення дисертації ґрунтуються на фундаментальних теоретичних дослідженнях, висновки є достовірними і обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора. Наукова новизна одержаних результатів дисертації визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці цілісних комплексних досліджень, що присвячені теоретико-методологічним та правовим засадам використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Зміст і структура дисертації відповідають загальній логіці дослідження та спрямовані на досягнення мети та вирішення завдань дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» складається з трьох підрозділів. У підрозділі 1.1 «Історіографія проблематики адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» дисертантом проаналізовано основні етапи становлення доктрини адміністративного права щодо проблематики адміністративно-правової регламентації систем забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, включаючи використання інформаційних технологій у вказаній сфері суспільних відносин. У підрозділі 1.2 «Методологія дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» проаналізовано основні групи наукових методів і методологічних підходів, які необхідно використовувати для дослідження адміністративно-правових засад використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Особливу увагу приділено законам та прийомам діалектики як універсального методу наукової роботи. У підрозділі 1.3 «Історія становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» виділено основні етапи становлення та розвитку інформаційного суспільства в контексті забезпечення безпеки життєдіяльності та використання інформаційних технологій в єдиній державній системі цивільного захисту, а також досліджено новітню історію становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Розділ 2 «Сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» складається з трьох підрозділів. У підрозділі 2.1 «Адміністративно-правові засади побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні»

проаналізовано зміст основних нормативно-правових актів, якими врегульовані питання забезпечення життєдіяльності та цивільного захисту, включаючи результати відомчої нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій. У підрозділі 2.2 «Заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій» обґрунтовано, що нагальною є потреба правової регламентації використання автоматизованих систем захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій воєнного, природного та техногенного характеру. У підрозділі 2.3 «Національна система суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності» встановлено, що система суб'єктів забезпечення цивільного захисту передбачена Кодексом цивільного захисту України, а ключовим органом публічної адміністрації, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, є Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Розділ 3 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління» складається з трьох підрозділів. У підрозділі 3.1 «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу: позитивний досвід для України» зазначено, що ключову роль в організації міжнародної співпраці у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту відіграють інформаційні технології, які дозволяють здійснювати комунікацію між органами публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту. У підрозділі 3.2 «Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в Сполучених Штатах Америки, Канаді та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії» обґрунтовано, що сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у процесі функціонування системи цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки і відповідний позитивний досвід заслуговує на запозичення та імплементацію в національне

законодавство та практику організації цивільного захисту. У підрозділі 3.3 «Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в країнах Близького та Далекого Сходу в умовах цифровізації» підкреслено, що високий рівень інформатизації та автоматизації систем оповіщення населення про загрозу катастроф природного та техногенного характеру в Японській Державі дозволяє мінімізувати негативні наслідки надзвичайних ситуацій природного характеру.

Розділ 4 «Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації» складається з трьох підрозділів. У підрозділі 4.1 «Адміністративно-правові засади цифровізації системи публічного управління в Україні» систематизовано підзаконні, відомчі нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини у сфері цифровізації публічного управління та використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. У підрозділі 4.2 «Правові засоби забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки» обґрунтовано, що інструментальний підхід дозволяє ефективно виявити актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного національного законодавства та юридичної практики у цій сфері суспільних відносин. У підрозділі 4.3 «Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту» сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Наукова новизна одержаних результатів. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, які розв'язують важливу наукову проблему. Найсуттєвішими науковими

результатами, які одержав здобувач особисто і які характеризуються достовірністю та науковою новизною та є вагомим особистим внеском Бондаря Д.В. у забезпечення розвитку юридичної науки, є такі:

- сформульовано авторське визначення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації як комплексної науки та навчальної дисципліни, яка досліджує всі негативні чинники (небезпеки), які впливають або потенційно можуть вплинути на життєдіяльність людини у сучасному інформаційному суспільстві, порушити порядок нормального функціонування та розвитку суспільства загалом, встановлює систему технічних та техніко-юридичних норм взаємодії людини із навколишнім середовищем та цифровим світом, а також визначає систему засобів запобігання та протидії вказаним негативним чинникам (небезпекам), ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, включаючи інноваційні інформаційні технології, використання яких потребує належної адміністративно-правової регламентації;

- встановлено, що адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволяє уніфікувати, стандартизувати програмне забезпечення, яке використовується різними органами публічної адміністрації (що гарантує сумісність цифрових технологій у процесі їх використання), забезпечити централізований захист інформаційних ресурсів у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, а також поширити локальний позитивний досвід використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на територію всієї держави;

- запропоновано класифікувати інформаційні технології, які використовуються у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та потребують детальної адміністративно-правової регламентації, на: автоматизовані інформаційні системи, автоматизовані (роботизовані) системи ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, мобільні застосунки та месенджери соціальних мереж, а також інструменти (алгоритми) технології штучного інтелекту;

- обґрунтовано необхідність розробки та прийняття спільного наказу

Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, яким буде затверджено порядок функціонування та використання Системи оповіщення та реагування «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку, що дозволить створити інформаційну базу фізичних осіб-добровольців з урахуванням їхньої фахової підготовки та спеціалізації, місця проживання або місцезнаходження (геолокації) та оперативно мобілізувати людські і матеріально-технічні ресурси для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків;

- запропоновано розробити та прийняти Закон України «Про використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» (як варіант – доповнити Розділ II Кодексу цивільного захисту України новою главою «Використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту»), яким буде врегульовано, зокрема, використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту та в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності загалом.

Крім того, заслуговують на увагу запропоновані в дисертації актуальні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які дозволили здобувачу виділити такі перспективні напрями нормотворчої діяльності: адміністративно-правове врегулювання розробки та функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, яка буде включати, серед іншого, інтерактивну мапу захисних укриттів (з можливістю побудови маршруту слідування для особи з урахуванням геолокації), місць локалізації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, а також інформаційну базу суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності; адміністративно-правова регламентація розробки, поширення (популяризації), а також порядку адміністрування і використання мобільного застосунку, призначеного для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації; адміністративно-правова

регламентація використання робототехніки, яка здатна замінити людину в процесі ліквідації особливо небезпечних надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Також обґрунтованою є думка Бондаря Д.В. про необхідність адміністративно-правового визначення системи суб'єктів використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які будуть здійснювати адміністрування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, а також здійснювати оперативне обслуговування (керування центром управління) мобільних застосунків, призначених для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації.

Заслуговує на увагу пропозиція щодо встановлення адміністративної відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги.

Дисертація містить і низку інших положень, що свідчать про особистий вагомий внесок Дмитра Володимировича Бондаря у розвиток науки.

Наукова і практична цінність дисертації. Сформульовані та обґрунтовані в дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані для розроблення актуальних напрямів удосконалення теоретико-методологічних і правових засад функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах цифровізації публічного управління та економіки, а також для вивчення відповідних правових механізмів на загальнотеоретичному рівні й у межах інших галузей права; правотворчій діяльності – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до Кодексу цивільного захисту України, Кодексу України про

адміністративні правопорушення, а також розроблення та прийняття спільного наказу МВС України та Міністерства цифрової трансформації України про затвердження Порядку функціонування і використання Системи реагування та оповіщення «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку; правозастосовній діяльності – для поліпшення й удосконалення практики використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального та воєнного характеру; навчальному процесі – для підготовки підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів зі спеціальностей «Адміністративне право», «Інформаційне право», «Безпека життєдіяльності», а також під час викладання відповідних дисциплін.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення й результати дисертації відображені в 1 одноосібній монографії, 21 науковій статті, з яких 3 статті опубліковані в наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 18 статей – у періодичних виданнях України, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, а також у 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Анотування за своїм змістом відповідає структурі дисертації. В ньому повною мірою відображені основні положення, результати та висновки наукового дослідження.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація Д.В. Бондаря написана науковим стилем, державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Незважаючи на те, що дисертація «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» справляє враження ґрунтовного, якісно оформленого дослідження, вона не позбавлена окремих дискусійних положень, які завжди притаманні роботам

такого типу.

1. Із назви дисертації логічно витікає, що дисертант акцентуватиме свою увагу на дослідженні адміністративно-правових засад використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, проте значна частина роботи присвячена адміністративно-правовим засадам цифровізації системи публічного управління в Україні, що має бути предметом окремого дослідження. Також в 3-му розділі дисертації, присвяченому дослідженню зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління більшою мірою досліджується досвід зарубіжних країн у сфері організації цивільного захисту в цілому, що також є певним відступом від основної теми дослідження.

2. Хотілося б почути думку дисертанта про те, яким чином реалізувати на практиці його пропозицію щодо встановлення адміністративної відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги.

На даний час в Україні тільки формується система підземних укриттів, які відповідають всім вимогам та можуть вмістити достатню кількість громадян, які проживають на відповідній території. Тому виникає закономірне питання – чи можна вимагати від людей дотримання певних правил поведінки під час оголошення повітряної тривоги, коли громадяни часто не мають фізичної можливості оперативно потрапити до безпечного та надійного укриття поблизу місця свого перебування в публічних місцях.

3. У дисертації автор зазначає, що основну увагу доцільно зосередити на дослідженні новітньої історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного

захисту, адже на перших етапах формування національної державності функціонувала радянська система цивільного захисту, яку успадкувала молода українська держава. Такий підхід є дискусійним, адже органи публічної адміністрації, які реалізовували державну політику у сфері цивільного захисту, функціонували і в дорадянський період. Крім того, в період до проголошення незалежності України на українських землях була сформована розгалужена система цивільного захисту, яка була спрямована на підготовку суспільства до потенційно можливого ядерного конфлікту, а також виконувала ключові функції у сфері адміністрування суспільних відносин, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

4. У дисертації здобувач зазначає, що на увагу заслуговує досвід Китайської Народної Республіки щодо організації цивільного захисту із залученням народного ополчення. Для обґрунтування такої позиції в дисертації наводиться досвід функціонування системи народної самооборони Китаю, яка налічує до восьми мільйонів осіб та значно перевершує за чисельністю збройні сили. Система народної самооборони Китаю активно використовує демобілізованих ветеранів і цивільні організації, які підписали угоди про співпрацю з армією. Під час надзвичайних ситуацій цей персонал може бути розгорнуто для доповнення місцевих сил Національної визвольної армії Китаю.

Така пропозиція автора щодо запозичення досвіду КНР є дискусійною, адже за демографічними показниками Україна та КНР є кардинально різними країнами, тому формування національного народного ополчення не відповідає можливостям та структурі громадянського суспільства України. Ліквідацією надзвичайних ситуацій повинні займатись професіонали, зокрема, рятувальники Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

5. Також дискусійною є пропозиція автора щодо адміністративно-правової регламентації збереження важливої інформації у сфері цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності на декількох альтернативних серверах, включаючи сервери, які розташовані в зарубіжних країнах, що мають надійні партнерські відносини з Україною. Збереження

інформації в такий спосіб є суто технологічним рішенням, яке не потребує додаткової правової регламентації.

Слід наголосити, що висловлені зауваження та рекомендації жодним чином не погіршують позитивного враження від наукової праці Бондаря Д.В. та не впливають на загальну високу оцінку якості здійсненого ним дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації основним вимогам:

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за якістю оформлення дисертація «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» може вважатися завершеною науковою працею, в якій вирішено важливу наукову проблему.

Зміст дисертації належним чином висвітлює проблематику теми дослідження; структура загалом відповідає змісту; авторські напрацювання, положення, висновки становлять теоретичний та практичний інтерес.

Відтак, на думку офіційного опонента, дисертація «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Дмитро Володимирович Бондар – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та
приватного права
Університету митної
справи та фінансів**

*Підпис В.В.Доненка
Учений секретар
митної справи та фінансів*

*засвідчує
Університету митної
справи та фінансів*

В.В. Доненко

Т.В. Корняк